

PRUSIA ȘI CHESTIUNEA BASARABIEI (1855-1856)

PRUSSIA AND THE BESSARABIAN QUESTION (1855–1856)

DOI: 10.5281/zenodo.18228697

UDC: 327(430:478),,1855/1856”

Eugen-Tudor SCLIFOS

Institutul de Istorie (USM)

E-mail: tudor.scl@gmail.com

ORCID ID: 0009-0007-8424-3868

Rezumat: Studiul urmărește atitudinea unei puteri semnatare ale Tratatului de pace de la Paris din 18/30 martie 1856, anume Prusia și atitudinea acesteia față de chestiunea basarabeană. Pornind de la premisa că această putere a fost neutră atât în războiul Crimeii, nu a participat la elaborarea preliminarilor păcii, nu a avut reprezentant în comisia de delimitare a frontierei basarabene, s-ar putea presupune că această nu și-a expus punctul de vedere. În realitate, cercetând fondurile de arhivă de la Paris, Londra se poate constata faptul că Prusia și-a expus poziția față de chestiunea basarabeană, devenită în 1856 una de anvergură europeană. Deși a adoptat o atitudine rezervată față de doleanța Austriei de a introduce în preliminariile păcii retrocedarea sudului Basarabiei către Principatul Moldovei, cabinetul de la Berlin era nemulțumit de faptul că Viena nu s-a consultat cu acesta în această chestiune. La finele anului 1855, cabinetul de la Viena aștepta ca Berlinul să susțină această doleanță. La Congresul de la Paris din februarie-martie, Prusia nu a emis vre-o opinie referitoare la retrocedarea sudului Basarabiei și nu s-a implicat în disputa anglo-rusă privind posesiunea orașului Bolgrad. După ce comisarii europeni au constatat existența a două orașe cu numele de Bolgrad, au devenit tot mai existente divergențele între Franța și Marea Britanie. Din acest considerent s-a decis convocarea unei noi conferințe la Paris pentru a rezolva problema Bolgradului. Prusia dorea să rămână neutră pentru a nu vota în chestiunea Bolgradului.

Cuvinte-cheie: Basarabia, Bolgrad, Prusia, diplomație, negociere, frontieră

Abstract: This study examines the attitude of one of the signatory powers of the Treaty of Paris of 18/30 March 1856, namely Prussia, toward the Bessarabian question. Given that this power maintained a neutral position during the Crimean War, did not participate in drafting the peace preliminaries, and was not represented on the commission tasked with delimiting the Bessarabian border, one might assume that Prussia did not articulate a position on this issue. In reality, research conducted in the archival collections in Paris and London reveals that Prussia did express its views on the Bessarabian question, which in 1856 had become an issue of European significance. Although it adopted a reserved attitude toward Austria's demand to include, in the peace preliminaries, the retrocession of southern Bessarabia to the Principality of Moldavia,

the Berlin cabinet was dissatisfied with the fact that Vienna had not consulted it in advance on this matter. By the end of 1855, the Austrian government expected Berlin to support this claim. However, during the Paris Congress of February–March 1856, Prussia issued no official opinion regarding the retrocession of southern Bessarabia and did not become involved in the Anglo-Russian dispute over the possession of the town of Bolgrad. After the European commissioners established the existence of two localities bearing the name Bolgrad, disagreements between France and Great Britain intensified. For this reason, it was decided to convene a new conference in Paris to resolve the Bolgrad question. In this context, Prussia sought to maintain its neutrality in order to avoid voting on the Bolgrad issue.

Keywords: *Bessarabia, Bolgrad, Prussia, diplomacy, negotiation, frontier*

Introducere

Studiul urmărește atitudinea cabinetului de la Berlin în raport cu problema basarabeană de la finele anului 1855 până la finele anului 1856. Deși nu s-a implicat semnificativ în chestiunea basarabeană de după terminarea războiului Crimeii, Prusia a jucat un rol „cheie” în a convinge Imperiul Rus de a accepta condițiile de pace impuse de către puterile învingătoare din război și prezentate de trimisul Austriei (contele Valentin Esterhazy) la Petersburg. Prusia a fost o putere semnatară a Tratatului de la Paris din 18/30 martie 1856, implicit a avut un „cuvânt de spus” în problema Basarabiei, deși încerca să adopte un ton de „neutralitate” pentru a nu „supăra” Imperiul Rus. Deși Prusia nu a avut reprezentant în comisia de delimitare a frontierei basarabene, instituită de Congresul de Paris, cabinetului de la Berlin i s-a cerut punctul de vedere în momentul în care Marile Puteri nu au ajuns la un consens în ceea ce privea posesiunea orașului Bolgrad, disputat de către Imperiul Rus, care argumenta păstrarea acestuia din motiv că ar fi centrul administrativ al coloniștilor bulgari din sudul Basarabiei.

Metodologia cercetării

Din cauza faptului că nu există studii, articole speciale care să trateze în mod particular atitudinea Prusiei față de chestiunea basarabeană în raport cu alte puteri semnatare ale Tratatului de la Paris (cazul Franței, Marii Britanii, Austriei, Sardiniei) s-a apelat la volumele de documente occidentale, dar mai ales la sursele de arhivă. Aceste surse inedite au fost identificate la Arhiva Diplomatică (Archives Diplomatique. La Courneuve) de la Paris și Arhivele Naționale (National Archives) de la Londra în urma unor stagii de documentare din anul trecut. La Paris au fost identificate rapoartele ministrului francez la Berlin (Leonel de Moustier) în fondul Correspondance Politique, Prusse, vol. 326. La Arhivele din Londra au fost identificate rapoartele ambasadorului britanic la Berlin (John Wodehouse) în Fondul FO 65. Rapoartele identificate, unele inedite arată fără echivoc atitudinea Prusiei față de chestiunea basarabeană în intervalul

1855-1856. S-a recurs la analiza rapoartele diplomatice, fiind utilizate și unele surse publicate în unele volume de documente occidentale, astfel că îmbinând sursele franceze, britanice și austriece avem o relatare coerentă a poziției unei puteri de „rangul doi” care urma peste puțină vreme să devină „arbitrul” Europei după unificarea statelor germane.

Rezultate și discuții

Odată cu declanșarea unui nou episod al disputatei „chestiuni orientale” în 1853, problema Basarabiei a fost „redeschisă”. Acest fapt s-a datorat oamenilor politici români exilați în capitalele europene după revoluția din 1848-1849, care au înaintat memorii, au scris broșuri informând cancelariile europene de importanța Unirii Principatelor Române sub un principe străin și „restituirea în întregum” a teritoriului dintre Prut și Nistru, anexat în anul 1812 de către Imperiul Rus (Cernovodeanu, P., 1993, p. 66). Oameni politici ca Gheorghe Magheru, C. A. Rosetti, Ion Ghica, frații Golești au cerut Marilor Puteri restituirea întregii Basarabiei, pentru ca Principatele Române să aibă frontiera pe Nistru și să devină o barieră insurmontabilă pentru aspirațiile expansioniste ale Imperiului Rus. Cert este că doleanțele acestora nu au fost ascultate, prevalând interesele Marilor Puteri în detrimentul celor mici.

Înfrângerea Imperiului Rus în fața coaliției franco-britanice, care susținea integritatea teritorială a Imperiului Otoman, a deschis perspective importante pentru realizarea dezideratului național românesc, unirea Principatelor Române și restituirea Basarabiei către acestea. Ideea unirii Principatelor Române a fost susținută încă în primăvara anului 1855 la Conferința de la Viena de către ambasadorul francez la Viena, Adolphe de Bourqueney (Marțincu, M., 2006, p. 31) Însă la acel moment nu s-a discutat nimic de Basarabia, ci doar de principiul liberei navigații pe Dunăre.

După înfrângerea decisivă suferită de armata rusă la Sevastopol în toamna anului 1855, diplomația europeană era chemată să-și joace „rolul” și să stabilească condițiile de pace Imperiului Rus. Cabinetul de la Petersburg era pregătit să accepte toate condițiile de pace, deoarece multe dintre punctele formulate în viitorul tratat de pace se regăseau în cele „patru puncte” formulate încă în timpul domniei împăratului rus Nicolae I în 1854. Însă cabinetul de la Viena care dorea să substituie influența rusească din Principatele Române cu cea austriacă, a venit cu inițiativa ca sudul Basarabiei să fie retrocedat Principatului Moldovei, pentru a asigura libera navigație pe Dunăre fiind în „interesul european”. (Adamov, E. A., 1928, p. 84). Diplomația rusă a fost prinsă „nepregătită” de o asemenea clauză, existând convingerea că clauzele defavorabile se vor referi doar la neutralizarea Mării Negre și abolirea protectoratului rusesc în Principatele Române, fapte agreate în prealabil de Petersburg.

Inserarea acestei clauze în viitorul tratat de pace a luat lumea diplomatică prin „suprindere”, dar aliații occidentali Franța și Marea Britanie au susținut demersul Austriei care deși s-a declarat „neutră” în timpul războiului ruso-turc, va fi cea care ve remite condițiile de pace Imperiului Rus.

Fără a insista în mod deosebit pe reacțiile cabinetului de la Petersburg în mod special, atenția noastră se va concentra pe atitudinea Prusiei, stat care nu s-a implicat militar în timpul războiului Crimeei, dar care va lua „cuvântul” în problema Basarabiei pe finele anului 1855 și anul 1856.

Spre finele lunii decembrie a anului 1855, Valentin Esterhazy a primit însărcinarea să meargă la Petersburg pentru a prezenta condițiile de pace Imperiului Rus. Acesta înainte de plecarea spre Petersburg s-a deplasat la Berlin unde a avut o întrunire cu împăratul Prusiei Wilhelm I, care era vărul împăratului rus Alexandru al II-lea. Acesta primisese o scrisoarea din partea împăratului austriac (Franz Joseph), în care era rugat să susțină demersurile Vienei privind condițiile de pace impuse Imperiului Rus. La rândul său, împăratul Prusiei a declarat că după o „meditație” profundă va trimite propunerile sale Petersburgului (AMAE. Correspondance Politique, Prusse, vol. 326, f. 312) Ambasadorul britanic la Berlin (John Bloomfield) a cerut Prusiei să se asocize demersului austriac, însă această a adoptat o atitudine „rezervată” (AMAE. Correspondance Politique, Prusse, vol. 326, f. 320) tocmai din cauza problemei basarabene. Diplomatul german Herman Ludwig von Balan considera inacceptabil să i se ceară cabinetului de la Berlin să susțină politica de cedare a unui teritoriu așa considerabil, (referire la Basarabia) și nu înțelegea politica Austriei (AMAE. Correspondance Politique, Prusse, vol. 326, f. 322).

Deși în pofida unor „reticențe” și „rezerve serioase” în a susține „planul austriac” de pace, în special clauza cu privire la retrocedarea sudului Basarabiei către Principatul Moldovei, Berlinul era „înclinat” să susțină Imperiul Rus în tentativa deja „declarată” de a nu ceda acest teritoriu. La Berlin ajunsese certe „semnale” de la Paris, că problema Basarabiei nu prezenta „interes” pentru împăratul francez Napoleon al III-lea. Aceste „semnale” reprezentau misiunea contelui Leo Seebach, ginerele cancelarului rus Karl Nesselrode care reprezenta pe moment interesele Imperiului Rus la Paris, în lipsa ambasadei rusești. Într-o discuție particulară cu împăratul francez, Seebach constata că acesta fiind „animat de dispoziții conciliante” a declarat că pentru Franța clauza privind retrocedarea sudului Basarabiei nu avea importanță, fiind una „pur austriacă”, iar Austria „inițiatoarea” acesteia era susținută de către Marea Britanie (AMAE. Correspondance Politique, Prusse, vol. 326, f. 325). La rândul său, Marea Britanie prin „vocea” trimisului său la Berlin (Bloomfiend) s-a arătat nedumerită de „zvonul” lansat de Seebach că Franța nu ținea „foarte mult” la clauza privind rectificarea de frontieră din Basarabia și că reprezenta un „interes austriac”. Aceste „zvonuri” erau întreținute și de către ambasadorul rus la Berlin, Andrei

Budberg care încerca astfel să „împiedice” Prusia de a susține cabinetul de la Viena în această problemă (AMAE. Correspondance Politique, Prusse, vol. 326, f. 327).

Ministrul Franței la Berlin (Léonel de Moustier) era informat privind întrevăderea avută de ministrul de externe al Prusiei (Otto von Manteuffel) cu împăratul Prusiei la Charlottenburg la finele lunii decembrie 1855. În discuția purtată, împăratul Wilhelm I invoca „demnitatea rănită” a Imperiului Rus și că nu putea acorda sprijinul său propunerile austriece, unul din motive fiind și faptul că nu a fost consultat cu privire la condițiile de pace ce vor fi impuse Imperiului Rus (AMAE. Correspondance Politique, Prusse, vol. 326, f. 336). Într-o discuție cu Manteuffel, Moustier s-a putut edifica asupra punctului de vedere al Berlinului în problema basarabeană. Diplomatul prusac a adus în discuție faptul că împăratul Wilhem I a avut parte de o „surpriză dezagreabilă” în momentul în care a aflat despre clauza cu privire la retrocedarea sudului Basarabiei, lucru care va fi acceptat cu greu de Imperiul Rus (AMAE. Correspondance Politique, Prusse, vol. 326, f. 348).

Cabinetul de la Viena a prezentat la finele lunii decembrie condițiile de pace cabinetului de la Petersburg, unde figura și clauza privitoare la retrocedarea sudului Basarabiei către Principatul Moldovei. Cancelarul Karl Nesselrode a respins categoric această clauză din viitorul tratat de pace. Acesta a trimis și instrucțiuni ambasadorului Imperiului Rus la Viena (Mihail Gorcdeakov) pentru a-i comunica decizia ministrului de externe al Austriei, contele Buol. Rusia accepta în integritate toate condițiile de pace înaintate de puterile occidentale, însă respingea cu vehemență punctul referitor la retrocedarea sudului Basarabiei (Татищев, С. С., 1903, p. 184). Ministrul austriac a respins „oferta” Imperiului Rus, argumentând că pentru Viena această clauză avea o valoare importantă, având scopul declarat de a scoate Rusia de la Dunăre (Macfie, A. L., 2014, p. 32). La rândul său, M. Gorcdeakov a atacat virulent Austria pentru inserarea în viitorul tratat a acestei clauze, referindu-se și la faptul că în 1848-1849 sprijinise militare Viena în înăbușirea revoluțiilor din granițele sale.

În luna ianuarie a sosit la Viena colonelul prusac Manteuffel pentru a se întâlni cu ministrul austriac de externe, contele Buol, dar având discuții și cu ambasadorul francez și cel britanic. Scopul acestei vizite era discuțiile cu privire la condițiile de pace impuse cabinetului de la Petersburg. Acesta prezenta atitudinea regelului Prusiei, care deși nu aproba propunerile de pace venite din parte Austriei, a ajus să susțină acest proiect până la urmă (Englische Akten zur Geschichte des Krimkriegs, 1988, pp. 559-560). Ambasadorul francez la Viena, Adolphe de Bourqueney i-a replicat acestuia că preferă „aprobarea și nu suportul” preliminarilor înaintate de Austria. Diplomatul francez intuia faptul că tocmai această atitudine ambiguă a poziției Prusiei față de condițiile înaintate de Austria, făcea ca Rusia să reziste împotriva cerințelor puterilor occidentale,

inclusiv clauza referitoare la cedarea Basarabiei. Colonelul Manteuffel a discutat în linii generale și despre Basarabia. În viziunea sa, Rusia nu trebuia „umilită” prin luarea unei părți din Basarabia, referindu-se indirect ca aceasta să primească o „despăgubire” pentru teritoriu care urma să-l cedeze. Replica a fost dată de Bourqueney, care vedea în rectificarea frontierei basarabene o garanție importantă pentru securitatea Europei (*Englische Akten zur Geschichte des Krimkriegs*, 1988, p. 560). Nu toți împărțeau această poziție, din moment ce la Viena cabinetul de la Petersburg își găsiseră „avocați” care să arată cât de nepopulară era clauza referitoare la impunerea unei cedări din Basarabia. Aceștia erau Maximilian Lerchenfeld, trimisul Bavariei la Viena și Heinrich Arnin, reprezentantul diplomatic al Prusiei la Viena. Acesta din urmă, la fel ca și Manteuffel a insistat asupra faptului de a nu „umili” Rusia, popor care a făcut atâtea sacrificii în războiul recent încheiat. Fără a se referi direct la Basarabia, în manieră indirectă se înțelege acest lucru, deoarece Rusia se afla în fața unui „precedent”, nu fusese demult în fața unei cedări a unui teritoriu anexat anterior. Dacă ambasadorul francez considera că rectificarea frontierei se făcea în interesul Europei, cel britanic, Seymour care auzise și „variante” unei „recompense” pentru sacrificiul impus Rusiei, nu lua în calcul un asemenea scenariu (Sclifos, E. T., 2023, p. 65). Se observă de la bun început că Marea Britanie va adopta o poziție de „forță” în problema Basarabiei, nedorind să ofere Rusiei nici un „beneficiu nemeritat”, fiind țara învinsă în război. Aflându-se la Viena, colonelul Manteuffel a încercat să-l „descoase” pe Bourqueney asupra faptului dacă ideea rectificării frontierei basarabene a venit din partea Austriei, dar nu a primit nici un răspuns. Semnalăm faptul că în cercurile diplomatice se discuta puțin despre „implicarea” Austriei în elaborarea preliminarilor păcii, și „strecurarea” clauzei referitoare la cedarea unei părți din Basarabia către Principatul Moldovei.

Mizând pe „suportul” Franței și Prusiei, cabinetul de la Petersburg își menținea ferm pozițiile de a nu accepta clauza privind Basarabia. Însă cabinetul de la Viena a trimis un „ultimatum” Petersburgului, dacă nu acceptă toată condițiile de pace va rupe relațiile diplomatice cu Imperiul Rus. Existând această posibilitate, dar primind „sfatul” de a le accepta atât din partea Franței și chiar a Prusiei, Imperiul Rus s-a conformat și a acceptat „condițiile austriece” la mijlocul lunii ianuarie 1856 (Jomini, A., 1874, p. 389).

Deși a acceptat condițiile de pace, polemica în jurul retrocedării sudului Basarabiei a continuat până la deschiderea Congresului de pace de la Paris (25 februarie 1856), continuând și după semnarea Tratatului de la Paris din 18/30 martie și cu o mai mare intensitate. Fără a intra în detalii privind mersul lucrărilor Congresului de la Paris, aspect cercetat anterior în diverse studii (vom urmări atitudinea Prusiei în raport cu problema Basarabiei. Congresul de la Paris din februarie-martie 1856 nu a putut soluționa problema basarabeană din cauza divergențelor existente între Marile Puteri. Franța care dorea să fie „conciliabilă”

susținea punctul de vedere al Imperiului Rus, care insista să păstreze orașul Bolgrad, centrul administrativ al coloniștilor bulgari din sudul Basarabiei, în timp ce Marea Britanie dorea ca Petersburgul să respecte condițiile de pace. În ultimă instanță această retrocedare se făcea pentru a garanta libera navigație pe Dunăre, dar și scoaterea Rusiei de la orice acces la Dunăre, iar prin păstrarea orașului Bolgrad se încălca flagrant Tratatul de pace (Vitcu, D., 2006, pp. 337-338). În această situație complicată, Marile Puteri au decis constituirea unei comisii europene de delimitare a frontierei basarabene. Din această comisie făcea parte 5 puteri din 7 semnatare ale Tratatului de la Paris (Imperiul Rus, Imperiul Otoman, Franța, Marea Britanie, Austria), unicele excluse fiind Prusia și Sardinia, dar și acestora li se va cere punctul de vedere în problema delimitării frontierei basarabene.

Ajungând pe teren pentru a stabili cu exactitate traseul noii frontiere în Basarabia, comisarii europeni au stabilit existența a două localități cu numele Bolgrad, stabilind că le-au fost furnizate hărți eronate (Ardeleanu, C., 2024, p. 16). În pofida acestui fapt, comisarii europeni au primit instrucțiuni de la guvernele lor să acționeze în „litera și spiritul” Tratatului de la Paris, care scotea Rusia de la Dunăre. Nici de data aceasta nu vom insista asupra lucrărilor comisiei de demarcație, existând studii la acest subiect, atenția noastră va cădea asupra atitudinii ulterioare a Prusiei, care nu avea reprezentant în comisia de delimitare a frontierei basarabene.

Prusia urmărea cu atenție evenimentele europene care aveau legătură directă cu Basarabia, pentru că această problemă spinoasă „împiedica” rezolvarea altor chestiuni aflate pe „ordinea de zi” a cancelariilor europene. Din cauza „încăpățânării” Imperiului Rus de a insista asupra păstrării Bolgradului, Marea Britanie a recurs la un mijloc coercitiv în adresa acestuia, a trimis nave de război în Marea Neagră. Acest fapt a „stârnit rumoase” la Berlin, Manteuffel fiind „surprins” de aceste acțiuni ale cabinetului de la Londra. La rândul său, John Bloomfield i-a declarat lui Manteuffel că aceasta era reacția firească a Marii Britanii la atitudinea Rusiei în raport cu respectarea angajamentelor semnate la Paris (TNA, FO 64/416). Aceste acțiuni ale Londrei s-au datorat și altui fapt, la începutul verii Imperiul Rus a decis să demoleze fortărețele de la Reni și Ismail, acționând într-o manieră „neloială” față de Tratatul de la Paris. Manteuffel și regele Willem I a dezaprobat această „conduită” a Imperiului Rus (TNA, FO 64/416).

Într-un raport datat 23 august 1856 al lordului Bloomfield către secretarul de stat Clarendon se observă faptul că Prusia prin vocea baronului Manteuffel care primise în prealabil o depeșă de la Moscova, aprecia „buna credință” a împăratului Alexandru al II-lea care arăta spirit de conciliațiune față de Tratatul de la Paris. Diplomatul britanic s-a arătat bucuros că Manteuffel a fost impresionat de documentul rusesc, dar Bloomfield l-a întrebat direct ce scuză

putea invoca Imperiul Rus pentru faptul că contele Kreptovici a avut nevoie de trei luni pentru a ajunge la Londra pentru a ocupa funcția de ambasador al Petersburgului pe lângă guvernul Majestății Sale. Acesta din urmă ar fi răspuns că nu putea fi vorba de o „ofensă” adusă Marii Britanii, ci faptului că această întârziere nu s-ar „datora” „relei credințe” a Imperiului Rus față de Marea Britanie, ci datorită unor schimbări esențiale ce au avut loc în serviciul diplomatic rus, dar și faptul că M. Gorceakov nu se aflase la Petersburg (TNA, FO 418/100, f. 232). La rândul său Bloomfield a declarat că nu putea emite o poziție deoarece nu cunoaște depeșa parvenită din partea cancelarului rus. Cu referire la încercările rusești de a „reconcilia” situația complicată internațională, diplomatul britanic a declarat că Londra are propriile sale interese, iar în momentul în care Petersburgul își va îndeplini obligațiile semnate la Paris (anume renunțarea la Bolgrad, n.n), doar în acel moment Marea Britanie își va retrage navele de război din Marea Britanie. Tirada lui Bloomfield în adresa Imperiului Rus a continuat prin faptul că acesta a „înșelat” Marea Britanie prin comportamentul ei, iar aflarea navelor britanice în apele Mării Negre nu „fac nici un rău”, în timp ce ocuparea inutilă și prelungită a Karsului este extrem de dăunătoare Imperiului Otoman (TNA, FO 418/100, f. 233).

La prima vedere Prusia arăta „neimplicare” în chestiunea Basarabiei, dar în momentul în care se discuta despre necesitatea unei noi conferințe la Paris urmând a fi „votat” dreptul Rusiei asupra Bolgradului, cabinetul de la Berlin s-a aflat alături de cel de la Torino în „mijlocul atenției” cancelariilor europene. Deja în toamna anului 1856 Prusia era „chemată” să se expună pe marginea necesității unei noi conferințe pentru a rezolva „litigiul” Bolgradului. Prim-Ministrul prusac Manteuffel era împotriva unei noi conferințe, și că puterile interesate în această problemă ar trebui să găsească o soluție, pentru a preveni reunirea unui nou for diplomatic (TNA, FO 64/418). În acele momente diplomații europeni de la Berlin se „întrebau” dacă Prusia a fost invitată și care va fi răspunsul. În cercurile diplomatice de la Berlin se vorbea că această nouă conferință avea toate motivele să se întrunească, dar împăratul Prusiei dorea ajungerea la un consens pentru a evita o nouă întrunire diplomatică (TNA, FO 64/418). În ceea ce ținea de participarea Prusiei, aceasta urma să participe fiind semnatară a Tratatului de la Paris din 18/30 martie 1856.

O altă viziune avea secretarul de stat britanic, lordul Clarendon. În viziunea acestuia Prusia nu dorea să se implice într-o chestiune ce nu o privea în mod direct, la care se adăuga faptul că aceasta nu a participat la discuțiile de la Paris în problema Bolgradului (TNA, FO 418/100, f. 463). Ambasadorul britanic la Berlin încerca să se edifice asupra poziției Prusiei în discuțiile cu diplomații germani. În timpul unei discuții purtate cu von Hatzfeldt, Bloomfield a constatat că acesta a insistat asupra ideii că dată se va convoca o conferință, această să se întrunească fără Prusia (TNA, FO 64/418).

În cele din urmă, Prusia a participat la Conferința de la Paris de la finele anului 1857, în urma căreia problema Bolgradului a fost soluționat. Astfel acest oraș revenea Principatului Moldovei, așa cum prevedea Tratatul de la Paris, în schimb Imperiul Rus primea cu titlul de „compensație” orașul Bolgrad.

Concluzii

Problema Basarabiei în perioada 1855-1856 a fost una complexă, fiind necesară implicarea și a statelor considerate de „rangul doi”. Din cauza punctelor de vedere antagoniste ale Puterilor aliate din războiul Crimeii, a fost necesară implicarea Sardiniei și Prusiei pentru a se expune în problema basarabeană, mai exact asupra litigului Bolgradului. În momentul în care nu s-a ajuns la un consens între Marile Puteri, s-a decis convocarea unei noi conferințe, iar puterile semnatare ale Tratatului de la Paris trebuiau să „voteze” fie pentru ca Bolgradului să fie păstrat de către Imperiul Rus, fie să revină Principatului Moldovei, în conformitate cu prevederile articolului 20 din Tratatului de la Paris. Astfel Marea Britanie și Imperiul Rus încercau să-și asigure „votul” Prusiei, care nu avea interese deosebite în această chestiune. Cele câteva rapoarte diplomatice identificate în arhiva diplomatică de la Paris și arhivele naționale de la Londra arată atitudinea Prusiei față de chestiunea basarabeană. O eventuală cercetare a fondurilor de arhivă de la Berlin ar aduce și mai multă claritate în această problemă de interes național.

Referințe bibliografice

Fonduri din arhive:

1. Les Archives du Ministère des Affaires étrangères (AMAE), Correspondance Politique, Prusse, vol. 326.
2. The National Archives (TNA), FO 64/416; FO 64/418.
3. TNA, FO 418/100.

Monografii și articole:

4. Adamov, E. A. (1928). Le problème bessarabien et les relations russo-roumaines (à l'occasion du cinquantenaire de l'indépendance roumaine). Le Monde Slave, janvier.
5. Ardeleanu, C. (2024). Riding the line. Expertise and the making of the Bessarabian border, 1856-1857. În: Journal of Modern European History, vol. 22, issue 1.
6. Cernovodeanu P. (1993). Basarabia. Drama unei provincii istorice românești în context politic internațional (1806-1920). București.
7. Englische Akten zur Geschichte des Krimkriegs (1988). Akten zur Geschichte des Krimkriegs: Englische Akten zur Geschichte des Krimkriegs. Seria III, Band IV 10 september 1855 bis 23 juli 1856. Edited Winfried Baumgart. Oldenbourg.

8. Jomini, A. (1874). *Étude diplomatique sur la Guerre de Crimée (1852 à 1856) par un ancien diplomate*, tome second. Paris.
9. Macfie, A. L. (2014). *The Eastern Question 1774-1923*. New York.
10. Marțincu, M. (2006). Conferința de la Viena (1855) și Chestiunea Română, în *Congresul de Pace de la Paris (1856) prefaceri europene, implicații românești*, coord. Dumitru Ivănescu și Dumitru Vitcu. Iași: Editura Junimea.
11. Sclifos, E. T. (2023). Franța, Rusia și problema Basarabiei (1856-1857). București-Brăila: Editura Academiei Române-Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”.
12. Vitcu, D. (2006). The treaty of Paris (1856) and the Bolgrad crisis of its execution. În „Anuarul Institutului de Istorie A. D. Xenopol”, nr. 44.
13. Татищев, С. С. (1903). Император Александр II. Его жизнь и царствование, т. I. Москва.

Anexe

Anexa 1: Berlin, 23 august 1856. *Lord Bloomfield către Earl of Clarendon. Raportul ambasadorului britanic la Berlin către secretarul de stat britanic (Clarendon) cu privire la executarea Tratatului de Pace de la Paris de către Imperiul Rus.*

My Lord,

Baron Budberg, who arrived by the last steamer from St. Petersburg, brought with him for communication to the Prussian Government a copy of a despatch which Prince Gortchakoff has addressed to Count Chreptowitch in answer to your Lordship's No. 143 to Lord Wodehouse, enumerating the complaints of Her Majesty's Government of the conduct of Russia, and the non-fulfilment of the stipulations of the Treaty of Paris.

Baron Manteuffel has described this paper to me as being written with great care, and as developing considerable cleverness in endeavouring to explain away the accusations of bad faith which Her Majesty's Government have brought against Russia. His Excellency said that he did not pretend to defend the tardy proceedings of Russia in evacuating Kars, or the demolitions that had taken place at Ismail, Reni, and Kilia; but he was glad to observe the spirit of conciliation which pervaded this despatch, and the desire which he believed really existed on the part of the Russian Government to see the relations with England placed on their right footing, and he was sure the Emperor Alexander sincerely wished this.

I told his Excellency that I was glad to learn the impression which he had received from this communication, but I asked what excuse Russia could make for Count Chreptowitch requiring three months to find his way to England? He replied that he could not believe that any affront was intended, and he imagined that Count Chreptowitch's tardy arrival was owing to the multifarious changes in

the Russian diplomatic service which had lately taken place, to Prince Gortchakoff's absence from St. Petersburg, and to other personal reasons; but he again begged me to believe that he did not stand up as the defender of Russia, but he ventured to hope that the British Government would endeavour, on their part, to be as conciliatory as he believed the Russian desired to be.

I told his Excellency that not having seen this despatch of Prince Gortchakoff's to Count Chreptowitch I could form no opinion of it, that I was willing to believe the Russian Government sought to conciliate matters, but I said England would look to her own interests, and as soon as Russia fulfilled the stipulations of the Treaty of Paris, England would fulfil her share of them, and withdraw her ships from the Black Sea; but that as we had been deceived in our estimate of the good faith of Russia, we should not be in hurry on the subject; that, besides, our ships did not harm in cruising about the Black Sea, whereas the unnecessary and prolonged occupation of Kars had been most injurious to the interests of Turkey. I added that I believe Austria felt so entirely with us in all the points under discussion, that on the evacuation of the territory still overheld by Russia would probably depend also her finally withdrawing from the Principalities, and that it was under these circumstances, and with a view to an early removal of the clouds which still overhung our relations with Russia, that I hoped he would not cease to exert all his influence at Moscow to bring the Imperial Government to a sense of its position.

I have, &c.

(Signed) Bloomfield.

TNA, FO 418/100, ff. 232-233.

Anexa 2: Berlin, 23 august 1856. *Lordul Bloomfield către lordul Clarendon cu privire la explicațiile parvenite de la Petersburg cabinetului de la Berlin cu privire la demolarea fortărețelor de la Ismail, Reni și Chilia.*

Baron Budberg, who arrived by the last steamer from St. Petersburg, brought with him for communication to the Prussian Government a copy of a despatch which Prince Gortchakoff has addressed to Count Chreptowitch in answer to your Lordship's No. 143 to Lord Wodehouse, enumerating the complaints of Her Majesty's Government of the conduct of Russia, and the non-fulfilment of the stipulations of the Treaty of Paris.

Baron Manteuffel has described this paper to me as being written with great care, and as developing considerable cleverness in endeavouring to explain away the accusations of bad faith which Her Majesty's Government have brought against Russia. His Excellency said that he did not pretend to defend the tardy proceedings of Russia in evacuating Kars, or the demolitions that had taken place

at Ismail, Reni, and Kilia; but he was glad to observe the spirit of conciliation which pervaded this despatch, and the desire which he believed really existed on the part of the Russian Government to see the relations with England placed on their right footing, and he was sure the Emperor Alexander sincerely wished this.

I told his Excellency that I was glad to learn the impression which he had received from this communication, but I asked what excuse Russia could make for Count Chreptowitch requiring three months to find his way to England? He replied that he could not believe that any affront was intended, and he imagined that Count Chreptowitch's tardy arrival was owing to the multifarious changes in the Russian diplomatic service which had lately taken place, to Prince Gortchakoff's absence from St. Petersburg, and to other personal reasons; but he again begged me to believe that he did not stand up as the defender of Russia, but he ventured to hope that the British Government would endeavour, on their part, to be as conciliatory as he believed the Russian desired to be.

I told his Excellency that not having seen this despatch of Prince Gortchakoff's to Count Chreptowitch I could form no opinion of it, that I was willing to believe the Russian Government sought to conciliate matters, but I said England would look to her own interests, and as soon as Russia fulfilled the stipulations of the Treaty of Paris, England would fulfil her share of them, and withdraw her ships from the Black Sea; but that as we had been deceived in our estimate of the good faith of Russia, we should not be in hurry on the subject; that, besides, our ships did not harm in cruising about the Black Sea, whereas the unnecessary and prolonged occupation of Kars had been most injurious to the interests of Turkey. I added that I believe Austria felt so entirely with us in all the points under discussion, that on the evacuation of the territory still overheld by Russia would probably depend also her finally withdrawing from the Principalities, and that it was under these circumstances, and with a view to an early removal of the clouds which still overhung our relations with Russia, that I hoped he would not cease to exert all his influence at Moscow to bring the Imperial Government to a sense of its position.

I have, &c.

(Signed) Bloomfield.

TNA, FO 418/100, ff. 232-233.